

Một số vấn đề của Phật giáo Khmer ở Nam Bộ hiện nay

PHAN AN*

Phật giáo Theravada có một vị trí và vai trò đặc biệt trong đời sống và văn hoá của người Khmer Nam Bộ. Phật giáo du nhập vào người Khmer Nam Bộ từ khá sớm. Nó ảnh hưởng, chi phối đến nhiều mặt của đời sống người Khmer Nam Bộ. Mỗi phum sóc của người Khmer ít nhất đều có một chùa Phật. Ngôi chùa Khmer không chỉ là trung tâm sinh hoạt tôn giáo, mà còn là nơi sinh hoạt cộng đồng, nơi tàng trữ kinh Phật, sách quý. Nơi đây có những lớp học dành cho con em người Khmer học chữ Khmer và sư sãi học chữ Pali. Chùa còn là nơi lưu giữ tro xương của ông bà, tổ tiên người dân Khmer trong sóc. Vì vậy, ngôi chùa Khmer là nơi linh thiêng và là niềm tự hào của người Khmer. Đây là nơi tu hành của các sư sãi Khmer và lời nói của sư sãi Khmer được người Khmer nghe theo, hướng đến cái thiện, sự đoàn kết yêu thương của thành viên trong cộng đồng phum sóc. Người Khmer gặp nhau nơi xa quê, câu thăm hỏi đầu tiên là về ngôi chùa và các vị sư sãi. Và cũng vì lẽ đó, người Khmer đã không tiếc công, của đóng góp cho việc xây dựng những ngôi chùa ngày càng đẹp thêm và cung hiến cho các sư sãi rất nhiều. Người Khmer quan niệm việc đóng góp, cung hiến cho ngôi chùa là một việc làm công đức, tích lũy cho mai sau khi được về với Đức Phật. Trong thời gian qua, vùng nông thôn Khmer Nam Bộ đang bước vào thời kì lịch sử mới, trong công cuộc công nghiệp hoá, hiện đại hoá

đất nước. Đời sống tôn giáo của bà con Khmer cũng có những chuyển đổi ít nhiều cùng với việc xây dựng xã hội và những chính sách dân tộc, tôn giáo của Đảng và Nhà nước ta⁽¹⁾.

Cho đến nay, số lượng chùa thờ Phật của người Khmer đã đáp ứng nhu cầu tôn giáo của người dân Khmer. Hầu như trong thời gian qua không có thêm chùa mới, mà người Khmer chỉ tập trung vào việc trùng tu, tôn tạo các ngôi chùa cho thêm phần khang trang, đẹp đẽ. Ở huyện Vĩnh Châu, Sóc Trăng là nơi có nhiều ngôi chùa được trùng tu trong những năm gần đây, có ngôi chùa được làm lại hoàn toàn như chùa Tà Sét ở xã Vĩnh Hải, kinh phí hơn hai tỉ đồng, một vài ngôi chùa khác ở huyện lỵ như ở Xẻo Me, Vĩnh Phước cũng được sửa chữa tôn tạo lại với kinh phí trên một tỉ đồng. Nguồn kinh phí sửa chữa, tôn tạo chùa bao gồm sự đóng góp của nhân dân trong phum sóc, và một phần do bà con Khmer Việt kiều gửi về từ nước ngoài.

Số lượng sư sãi có chiều hướng giảm xuống. Một vài ngôi chùa ở Trà Vinh, phải đi rước sư sãi ở nơi khác về trụ trì. Tình trạng này cũng đã từng xảy ra ở vùng

*. PGS. TS., Viện KHXH vùng Nam Bộ

1. Xin xem thêm: Phan An. *Đặc thù tôn giáo và dân tộc của vùng đất Nam Bộ*. Tạp chí Cộng Sản, số 22, tháng 11 năm 2001

Khmer thuộc các tỉnh Tây Ninh, Bình Phước. Ở Lộc Bình- Bình Phước, có chùa không có sư sãi, vào dịp lễ lớn trong năm như Chol Thnam Thmei, Dolta, v.v... bà con Khmer phải tổ chức rước sư sãi ở Trà Vinh, Sóc Trăng về chủ trì nghi lễ. Sư sãi lớn tuổi, am hiểu Phật pháp cũng giảm thiểu, một số ngôi chùa, vị sư cả (Luk Krou) còn rất trẻ, như vị sư trụ trì chùa Tà Sét ở Vĩnh Hải chỉ mới 25 tuổi, và kiến thức Phật học cũng có những hạn chế. Sự giảm thiểu sư sãi có nhiều lí do, nhưng chủ yếu là lớp thanh niên ngày nay không thích tu hành lâu năm trong chùa theo tập quán của đàn ông Khmer trước đây. Thanh niên Khmer ngày nay có trình độ hiểu biết và nhận thức khác so với thế hệ trước. Họ được tiếp cận nếp sống hiện đại hơn, bên cạnh đó còn có quan hệ mật thiết với thanh niên Việt, Hoa, cho nên muốn rút ngắn thời gian tu hành, hoặc không phải tu hành để có thời gian học tập phần đầu nhiều hơn. Có lẽ, trong trường mực nào đó, họ thực tế và thực dụng hơn cha anh khi đứng trước trách nhiệm tôn giáo truyền thống⁽²⁾.

Trong những năm gần đây, một số địa phương vùng đồng bào Khmer Nam Bộ sinh sống đã có hướng phát huy vai trò văn hoá của các chùa Khmer. Thực ra, chùa Khmer trong truyền thống cũng là trung tâm văn hoá cộng đồng Khmer. Chùa là nơi tụ tập sinh hoạt cộng đồng của bà con Khmer, sư sãi Khmer là những người am tường phong tục tập quán và lưu truyền cho các thế hệ sau. Những ngày lễ tế, nhà chùa cũng là nơi diễn ra các hoạt động lễ hội, các sinh hoạt văn hoá nghệ thuật như hát, múa, ca kịch, v.v... Gần đây, các cơ quan văn hoá và tuyên truyền địa phương đã trang bị cho chùa những phương tiện truyền thông như tủ sách, báo (tiếng Việt và tiếng Khmer), loa phóng thanh, tivi màn hình rộng, đầu video, đầu đĩa, ampli, v.v... Buổi tối hoặc các ngày lễ, bà con

Khmer trong phum sóc (cả bà con người Việt, Hoa cộng cư) kéo đến chùa xem tivi, video. Nhờ vậy, mà nhu cầu giải trí của bà con Khmer được đáp ứng một phần, mặt khác cũng qua đó nâng cao được mặt bằng dân trí, giúp bà con hiểu biết tin tức, thời sự trong và ngoài nước, các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước. Các sinh hoạt văn hoá, tuyên truyền cũng được tổ chức ở chùa và nhờ những cố gắng đó, các chùa Khmer đã thu hút đông đảo bà con Khmer, không khí nhà chùa vừa trang nghiêm, vừa vui vẻ và thoải mái. Thanh niên Khmer không thích tu hành, nhưng thích đến chùa tham gia các hoạt động văn hoá, do vậy cũng bớt đi phần nào tệ các nạn xã hội.

Các vị sư sãi Khmer trong nhiều năm qua ngoài việc tu hành tôn giáo đã tích cực tham gia các hoạt động xã hội. Vốn là người có uy tín được bà con Khmer quý trọng, các vị sư sãi Khmer đã tham gia tuyên truyền chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước đến bà con nông dân ở địa phương. Những cuộc vận động xây dựng đời sống văn hoá ở địa bàn dân cư, qua việc tuyên truyền, chỉ bảo của các vị sư sãi đã đạt hiệu quả tốt. Nhiều vùng Khmer, với hoạt động tuyên truyền văn hoá của các sư sãi đã giảm bớt tệ nạn xã hội, đảm bảo được an ninh trật tự ở địa phương. Nhiều nhà sư Khmer còn tham gia động viên con em trong địa phương thực hiện tốt nghĩa vụ quân sự, tham gia các hoạt động từ thiện, xoá đói giảm nghèo. Hầu hết các trường học trong chùa Khmer được các sư sãi dạy miễn phí và cấp sách vở, bút viết cho con em các gia đình Khmer nghèo đói, khó khăn. Phần lớn các học sinh này không có điều kiện theo học ở các trường phổ thông chính quy.

2. Xem thêm những số liệu trong bài viết của Trần Hồng Liên: *Phật giáo của người Khmer Sóc Trăng thực trạng và giải pháp*. Trong sách: *Vấn đề dân tộc và tôn giáo ở Sóc Trăng*. Nxb KHXH. Hà Nội 2002.

Nhà chùa đã giúp các em biết đọc, biết viết (chữ Việt, chữ Khmer), biết làm tính... Một số chùa Khmer có vườn thuốc Nam và một số nhà sư Khmer có kiến thức về y học dân tộc đã giúp đỡ rất nhiều cho việc khám chữa bệnh của bà con Khmer, Việt, Hoa. Các sư sãi cũng giúp bà con những kiến thức về y tế như uống nước sôi, giữ vệ sinh ăn uống, ngủ màn chống muỗi sốt rét... Những hoạt động xã hội của sư sãi Khmer đã góp phần tích cực giúp chính quyền cơ sở trong việc thực hiện chính sách dân tộc, tôn giáo và các chính sách xã hội của Nhà nước ở địa phương mình. Nhiều chùa Khmer đã được chính quyền địa phương và Nhà nước khen thưởng.

Về bản thân các sư sãi Khmer trong thời gian qua cũng có những nét mới. Những thế hệ sư sãi hiện nay luôn chú trọng đến việc nâng cao kiến thức về Phật học cũng như những hiểu biết khoa học hiện đại. Trường Pali cao cấp khu vực Nam Bộ ở Sóc Trăng đã đào tạo nhiều khoá về chữ Pali và Phật học cho sư sãi Khmer. Một số sư sãi Khmer cũng tham dự các khoá Phật học tại viện Phật học ở Thành phố Hồ Chí Minh và các tỉnh. Một số sư sãi đã được nhà chùa giúp đỡ để vào học ở các trường đại học ở Thành phố Hồ Chí Minh và Cần Thơ. Nhiều sư sãi bỏ thời gian học tiếng Anh và tin học tại các trung tâm hoặc các trường chuyên và sau đó trở về địa phương truyền dạy lại cho thanh thiếu niên Khmer. Có thể thấy trình độ Phật học, kiến thức khoa học và cả nhận thức chính trị của sư sãi Khmer trẻ tuổi hiện nay đã được nâng cao không chỉ giúp cho việc tu hành mà còn nâng cao mặt bằng dân trí vùng Khmer vốn còn nhiều hạn chế.

Về các hoạt động của tổ chức Phật giáo Khmer, trong thời gian qua đã có sự quản lý chặt chẽ, và sinh hoạt có hiệu quả ở các tỉnh Sóc Trăng và Trà Vinh. Hội đoàn kết sư sãi yêu nước đã có những hoạt động tích cực nhằm củng cố đoàn kết trong nội bộ vị chức sắc Phật giáo Khmer, góp phần phát huy

những mặt tích cực của Phật giáo Khmer trong cộng đồng bà con Khmer Nam Bộ. Hội đoàn kết sư sãi yêu nước Khmer là một thành viên của Mặt trận Tổ quốc ở tỉnh và huyện. Và cũng thông qua các cấp của tổ chức này, các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước đến với đồng bào Khmer. Đặc biệt là thông qua Hội và các hoạt động của sư sãi Khmer Nam Bộ, chúng ta đã chống lại các luận điệu xuyên tạc và chia rẽ của các lực lượng thù địch trong và ngoài nước. Gần đây nhất là luận điệu xuyên tạc của một số kẻ thù từ bên ngoài về cái gọi là "Khmer Krôm" đã bị các sư sãi Khmer phản đối và vạch trần sự bịa đặt, dối trá. Nhiều sư sãi Khmer đã nói rõ cho bà con Khmer về lịch sử vùng đất Nam Bộ, về quan hệ đoàn kết các dân tộc Khmer, Việt, Hoa... trong công cuộc khai phá và bảo vệ vùng đất phía Nam của Tổ quốc.

Nhiều chuyển biến trên đây của Phật giáo và đời sống tôn giáo vùng Khmer Nam Bộ cho thấy chiều hướng tích cực cố gắng hội nhập và đổi mới đáp ứng nhiều nhu cầu xã hội đang phát triển. Phật giáo Khmer đang phát huy được truyền thống đoàn kết và yêu nước trong công cuộc xây dựng và phát triển vùng nông thôn Khmer bước vào thời kỳ công nghiệp hoá, hiện đại hoá. Tuy nhiên, cũng phải thấy Phật giáo Khmer Nam Bộ đứng trước những khó khăn không ít của vùng nông thôn Khmer Nam Bộ hiện nay. Đó là tình trạng nghèo đói và nguy cơ tụt hậu của vùng đất này. Mặt khác, những thế lực xấu vẫn chưa từ bỏ âm mưu lợi dụng tôn giáo để gây chia rẽ, mất đoàn kết dân tộc, phá hoại sự nghiệp cách mạng của dân tộc ta hiện nay³⁾. Phật giáo Khmer sẽ tiếp tục nâng cao vai trò và vị trí của mình dưới sự lãnh đạo của Đảng và Nhà nước, vì một nông thôn Khmer và dân tộc Khmer Nam Bộ hướng đến một tương lai tốt đẹp./

3. Xem thêm: Phan An. Vấn đề dân tộc và tôn giáo ở Sóc Trăng. Sdd.